

УДК 343.1

В. А. Раца
суддяБолградського районного суду
Одеської області

ДО ПИТАННЯ КЛАСИФІКАЦІЇ СУДОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Інформація, яка циркулює в суді, різноманітна та різноманітна, що зумовлює необхідність її систематизації та класифікації з метою відображення специфіки та забезпечення можливості доступу до неї, а також належного упорядкування. Критерії такої класифікації можуть бути різні. Так, судову інформацію можна диференціювати за її змістом, цільовим призначення, суб'єктами оброблення, сферами судової діяльності, ступенем доступу до неї, формою та джерелом тощо. Проблема вибору в цьому контексті полягає у створенні обґрунтованої, доступної до сприйняття та зручної системи судової інформації.

Зауважимо, що так чи інакше питання видового поділу судової інформації розглядалися такими науковцями, як О.Б. Абросімова, І.І. Арістова, В.О. Єльцов, Є.І. Кокотова, О.О. Овсяннікова, С.В. Праскова, І. Туркіна та інші.

Метою цієї публікації є аналіз теоретичного доробку та виклад авторського погляду щодо класифікації судової інформації.

Отже, на думку Є.І. Кокотової, судову інформацію доцільно класифікувати таким чином:

1) за категорією доступу до інформації: загальнодоступна інформація, а також інформація, доступ до якої обмежено федеральними законами (інформація з обмеженим доступом);

2) за сферою застосування: процесуальна, управлінська, нормативно-технічна, правова, фінансово-економічна;

3) за ступенем конфіденційності: відкрита, конфіденційна, державна таємниця;

4) за видом носія: на паперовому носії та електронна інформація (відео- та звукова інформація, комп'ютерна інформація);

5) за порядком надання чи розповсюдження: вільно розповсюджувана інформація, інформація, яка надається за згодою осіб, які беруть участь у відповідних відносинах; інформація, яка відповідно до законодавства підлягає наданню та розповсюдженню; інформація, розповсюдження якої в державі обмежується чи забороняється;

6) за ступенем організованості: документована та недокументована, систематизована та несистематизована;

7) за правовим статусом суб'єкта-виробника: офіційна та неофіційна, нормативна, наукова (доктринальна) та довідкова;

8) залежно від виду інформаційних технологій, що застосовуються: автоматизована та неавтоматизована;

9) за ступенем динамічності: статистична (інформація, що зберігається) і динамічна (інформація, що надходить та видається);

10) залежно від джерела отримання інформації: процесуальна та непроцесуальна [1, с. 10–11].

Своєю чергою В.О. Чаплинський пропонує розмежовувати судову інформацію за: функціональним призначенням, суб'єктами-виробниками, сферою правового регулювання, способом доступу, як об'єкт цивільних правовідносин, організаційними формами надання, роллю в правовій системі, видом носія, способом організації зберігання та використання тощо [2, с. 21].

Вважаємо, що класифікація судової інформації повинна першочергово відображати специфіку діяльності суду та враховувати всі риси, особливості та ознаки, які їй притаманні. Проте підходи тут можуть бути різними залежно від того, яку особливість суду ми беремо за першоснову. Крім того, велике значення має тип класифікації, що застосовується. Зокрема, в науці інформаційного права існує поділ класифікацій на: послідовну (виділення окремих об'єктів із більш загальних (В.А. Копилов [3, с. 44–48], І.Л. Бачило [4, с. 46])) та паралельну (неоднорідна інформаційна основа, що складається не з одного, а з цілої низки критеріїв (Д.В. Іванов [5, с. 11–12])).

Таким чином, якщо увагу акцентувати на виключному повноваженні суду здійснювати правосуддя в державі, на нашу думку, спершу судову інформацію варто диференціювати за критерієм сфери судової діяльності на:

1) інформацію, призначену для ефективного здійснення правосуддя;

2) інформацію, необхідну для належного судового адміністрування.

Це своєрідний «родовий» поділ, який зумовлює подальший «видовий» поділ судової інформації та визначає суб'єктний склад її опрацювання. Так, за суб'єктом, вона поділяється на:

1) інформацію, яка обробляється судом;

2) інформацію, яка обробляється апаратом суду.

У свою чергу, інформацію, призначену для ефективного здійснення правосуддя, яка обробля-

ється (використовується) судом, можна класифікувати наступним чином:

1) за суб'єктом генерування та спрямуванням:

– нормативно-правова інформація (матеріальне та процесуальне законодавство);

– офіційна правова інформація (роз'яснення судів вищих інстанцій, їх інформаційні листи, судово практика, у тому числі рішення ЄСПЛ, узагальнення судової практики);

– неофіційна правова інформація (відомості про законодавство чи практику його застосування, які забезпечують реалізацію правових норм, але не спричиняють правових наслідків. Наприклад, аналітичні довідки, наукові коментарі до кодифікованих, а також інших нормативних актів, тощо);

– інформація індивідуально-правового характеру (інформація, яка виходить від суб'єктів процесуальних правовідносин та спрямована на виникнення, зміну чи припинення процесуальних правовідносин. Наприклад, позовна заява, клопотання, заява, апеляційна скарга, тощо);

2) за предметом розповсюдження:

– інформація про право матеріальне та процесуальне, яка визначає правила поведінки всіх суб'єктів процесуальних правовідносин;

– інформація, яка індивідуалізує конкретну судову справу (інформація про обставини справи, докази, позиції сторін, тощо);

3) за напрямом руху:

– вхідна інформація (та, що надходить до суду. Наприклад, позовна заява, клопотання тощо);

– вихідна інформація (та, що спрямовується до зовнішнього середовища. Наприклад, рішення суду);

4) за ознаками носія:

– паперова інформація;

– інформація на технічних і електронних носіях;

5) за формою представлення:

– усна інформація (пояснення сторін, показання свідків);

– письмова інформація (документи);

6) за походженням і ступенем перетворення:

– інформація, яка використовується для прийняття судового рішення, у тому вигляді, як вона була надана суду (наприклад, письмові докази);

– інформація, яка формується, корегується, накопичується в процесі судового розгляду справи (наприклад, показання свідків);

7) за цільовим призначенням:

– інформація, необхідна для прийняття рішення по суті (наприклад, доказова інформація);

– інформація, необхідна для руху справи (вирішення суто процесуальних питань, наприклад, про зупинення провадження у справі, відкладення судового засідання тощо);

8) за ступенем доступу:

– відкрита інформація;

– інформація з обмеженим доступом (конфіденційна, державна таємниця, службова таємниця, персональні дані, тощо).

Зауважимо, що ця класифікація, як і будь-яка інша, є умовною та невичерпною.

Інформацію, необхідну для належного судового адміністрування, яка обробляється апаратом суду (його структурними підрозділами, посадовими особами та працівниками), також можна класифікувати за різними ознаками.

Наприклад, в основу класифікації може бути покладено розмежування сфер функціональної діяльності апарату суду. Зокрема, такий підхід реалізовано в дослідженні С.В. Глуценко, яка диференціювала сфери функціональної діяльності апарату суду, опосередковано торкнувшись таким чином питання інформаційного фонду та інформаційного потоку, що існують у суді. Зокрема, йдеться про реалізацію апаратом суду повноважень у сферах: організаційно-методичного забезпечення; правового; аналітичного та інформаційно-статистичного; документального; інформаційно-технічного; фінансового; кадрового; матеріально-технічного та соціально-побутового; комунікаційного та стратегічного; міжнародно-правового співробітництва; охорони державної таємниці, режимно-секретної та мобілізаційної роботи [6, с. 367–371]. Специфіка зазначених сфер реалізації повноважень апарату суду зумовлює відповідно специфіку інформації, яка надходить, накопичується, обробляється, створюється в цьому процесі.

Таким чином, за характером повноважень апарату суду судову інформацію можливо поділити на:

– організаційну;

– методичну;

– технічну;

– кадрову;

– фінансову;

– обліково-контрольну;

– нормативно-правову;

– статистичну;

– аналітичну;

– довідкову, режимно-секретну, господарську та іншу.

У свою чергу, кожен із цих видів судової інформації підлягає подальшому поділу.

За іншого підходу за основу класифікації судової інформації у сфері судового адміністрування може бути взято доробок управлінської науки, у якій питанням видового поділу інформації присвячено чимало уваги.

Наприклад, Г.В. Атаманчук розглядає формування системи змісту інформації, що є потрібною для раціонального і ефективного державного управління, до одиниць якої належать:

– відомості, матеріали, що відображають, виробничі, соціальні, технічні й технологічні параметри керованих об'єктів;

– дані про норми, нормативи, що регулюють виробничу, соціально-обслуговуючу, духовно-культурну й іншу інформацію, що має споживчий характер стосовно діяльності керованих об'єктів;

– матеріали, що визначають діяльність державних органів у сфері управління (законодавчі й інші нормативні правові акти, договірні зобов'язання і планові завдання, вказівки вищих органів, результати контрольних актів і так далі);

– відомості про кількісний і якісний склад, рівень підготовки і кваліфікаційне зростання персоналу державних органів і органів місцевого самоврядування (сукупність всіх даних, що характеризують людський потенціал суб'єкта державного управління) [7, с. 316–319].

О.В. Логінов інформаційні потоки, що циркулюють в органах виконавчої влади, класифікує за: періодичністю виникнення і передачі (п'ятирічна, річна, піврічна тощо); ступенем взаємозв'язку (характеризується кількістю усіх видів інформації, що надходить до органів виконавчої влади, взаємозалежних з даним конкретним видом повідомлень, зведень); ступенем сталості (розглядається тривалий проміжок часу, протягом якого інформація зберігає своє значення); структурою (основна – вся офіційна, допоміжна – вся неофіційна і кількісна); методами утворення (формування інформації на основі аналізу діяльності суб'єктів і об'єктів управлінського впливу, у ході дослідження всіх масивів інформації, що надходить по даному питанню, аналізу стану справ у різних сферах громадського життя); закріпленням та втіленням в матеріальні форми (візуальна, документальна, звукова) [8, с. 9].

Проаналізувавши літературні джерела, спеціфіку інформації, що обробляється в процесі судового адміністрування, пропонуємо такий дихотомічний поділ судової інформації:

1) за напрямом руху:

– вхідна інформація (що надходить до суду. Наприклад, звернення громадян, запити на отримання інформації, скарги, звернення тощо);

– вихідна інформація (спрямовується до зовнішнього середовища. Наприклад, відповіді на звернення, заяви громадян, тощо);

2) за джерелом походження:

– зовнішня інформація (виникає за межами суду. Наприклад, законодавчі та інші нормативно-правові акти);

– внутрішня інформація (генерується в суді. Наприклад, локальні акти, накази, розпорядження, доповідні записки, тощо);

3) за ступенем оброблення:

– первинна інформація (отримується при надходженні до суду);

– вторинна інформація (отримується в результаті оброблення її в суді);

4) за обсягом змісту:

– вичерпна інформація (така, що не потребує доповнення);

– невичерпна інформація (така, що потребує доповнення);

5) за сферою призначення та використання:

– універсальна інформація (призначена для використання усіма: як суддями, так і працівниками апарату суду);

– спеціальна інформація (призначена для використання лише суддями (наприклад, інформація, яка стосується розгляду конкретної справи) або лише апаратом суду чи його окремими структурними підрозділами (наприклад, фінансова, кадрова інформація);

6) за рівнем судового управління:

– інформація вищих посадових осіб суду – голови суду/його заступника, керівника апарату/його заступника (наприклад, накази та розпорядження відповідно до розмежування управлінських повноважень);

– інформація керівників структурних підрозділів апарату чи окремих посадових осіб (наприклад, звіти про роботу, пропозиції до плану роботи апарату, доповідні чи пояснювальні записки тощо);

7) за формою представлення:

– усна інформація;

– письмова інформація;

– електронна інформація;

8) за ступенем статичності:

– умовно постійна (наприклад, статистичні звіти);

– періодична (наприклад, листи, накази);

9) за характером інформації:

– аналітична інформація (інформація, формування якої потребує певних знань і навичок. Наприклад, проекти узагальнень судової практики);

– довідкова інформація (інформація про певні наявні дані. Наприклад, довідники з контактами та адресами, інформація про час та місце розгляду справ).

Нагадаємо, що наведений поділ судової інформації зумовлений акцентом, який ми зробили на виключному повноваженні суду зі здійснення правосуддя. Такий підхід умовно можна окреслити як компетенційний. Якщо ж розглядати суд з точки зору його статусу як органу державної (публічної) влади, який діє в інформаційному просторі відповідно до визначених законодавством меж і правил, то аналіз і класифікацію судової інформації доцільно здійснювати, застосовуючи інститут правового режиму.

Як зазначають автори підручника «Інформаційне право», зміст поняття правового режиму інформації має велике практичне значення. Суть

правового режиму конкретного виду інформації надзвичайно важлива для її власника та користувача. Ці суб'єкти інформаційних правовідносин повинні знати, якими правами на конкретні види інформації вони наділені та які обов'язки на них покладаються [9, с. 68].

Відомий теоретик права С.С. Алексєєв визначає правовий режим як порядок регулювання, виражений в «комплексі правових засобів, які характеризують особливе поєднання взаємодіючих між собою дозволів, заборон, а також позитивних обов'язків, що створюють особливу спрямованість регулювання» [10, с. 243].

За іншого підходу правовий режим виступає як система норм, що регулюють певну діяльність різних суб'єктів, їхні відносини з приводу певного об'єкта [11, с. 410].

У будь-якому разі застосування інституту правового режиму як інструменту диференціації судової інформації потребує звернення до норм законодавства, яке регулює інформаційні відносини, що виникають в процесі судової діяльності.

Під час диференціації правового режиму судової інформації найбільш узагальнено можна виділити:

- режим вільного доступу та режим обмеженого доступу;
- режим вільного розповсюдження, режим обмеженого розповсюдження та режим обов'язкового надання інформації.

Такий поділ правового режиму судової інформації першочергово впливає з норм загального законодавства, зокрема із Закону України «Про інформацію», Закону України «Про доступ до публічної інформації», Закону України «Про державну таємницю», Закону України «Про захист персональних даних», що кореспондуються з відповідними положеннями процесуального законодавства, Закону України «Про доступ до судових рішень» та Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 року. Останній, зокрема, містить ряд важливих для організації судової діяльності приписів, які обумовлюють специфіку поведінки з окремими видами судової інформації. Як приклад, наведемо лише окремі з них.

Так, відповідно до статті 11 цього Закону судові рішення, судові засідання та інформація щодо справ, які розглядаються судом, є відкритими, крім випадків, установлених законом. Ніхто не може бути обмежений у праві на отримання в суді усної або письмової інформації про результати розгляду його судової справи. Будь-яка особа має право на вільний доступ до судового рішення в порядку, встановленому законом. Інформація про суд, який розглядає справу, сторони спору та предмет позову, дату надходження позовної заяви, апеляційної, касаційної скарги, заяви про пе-

регляд судового рішення, стадії розгляду справи, місце, дату і час судового засідання, рух справи з одного суду до іншого є відкритою та має бути невідкладно оприлюдненою на офіційному веб-порталі судової влади України, крім випадків, установлених законом. Розгляд справи у закритому судовому засіданні допускається за вмотивованим рішенням суду виключно у випадках, визначених законом.

Водночас згідно зі статтею 6 Закону звернення до суду громадян, організацій чи посадових осіб, які відповідно до закону не є учасниками судового процесу, щодо розгляду конкретних справ судом не розглядаються, якщо інше не передбачено законом. Крім цього, передбачена пряма заборона щодо збирання, зберігання, використання і поширення інформації усно, письмово або в інший спосіб з метою дискредитації суду або впливу на безсторонність суду, порушення якої має наслідком відповідальність установлену законом.

Наведені норми вказують на тісний взаємозв'язок правового режиму судової інформації з такими основоположними принципами судової діяльності як незалежність суду, гласність та відкритість судового процесу, а також такими засадничими інститутами процесуального права як докази, таємниця нарадчої кімнати, проголошення судового рішення та інші.

Таким чином, судова інформація за порядком доступу до неї поділяється на:

- 1) відкриту інформацію;
- 2) інформацію з обмеженим доступом: конфіденційну, таємну та службову.

Залежно від порядку її надання чи розповсюдження вона поділяється на:

- 1) інформацію, яка вільно розповсюджується;
- 2) інформацію, яка надається за згодою суб'єктів відповідних правовідносин, що виникають в процесі судової діяльності;
- 3) інформацію, яка відповідно до законодавства підлягає обов'язковому наданню чи розповсюдженню;
- 4) інформацію, розповсюдження якої обмежується чи забороняється.

Висновок. У підсумку слід зауважити, що функціонування наведених правових режимів судової інформації дає можливість досягти стану інформаційної безпеки в суді, коли в процесі судової діяльності гармонійно захищатимуться інтереси особи, суспільства, суду та держави.

Література

1. Кокотова Е.И. Правовое регулирование применения информационных технологий в судах общей юрисдикции : автореф. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.14 / Е.И. Кокотова. – М., 2009. – 25 с.
2. Чаплинский В.А. Организационно-правовое обеспечение информатизации судов общей юрисдикции областного уровня : автореф. ... канд. юрид. наук :

- спец. 12.00.14 / В.А. Чаплинский. – М., 2008. – 28 с.
3. Копылов В.А. Информационное право: [учебник] / В.А. Копылов. – М. : Юристъ, 2002. – 512 с.
4. Бачило И.Л. Информационное право: [учебник] / под ред. акад. РАН Б.Н. Топорнина. – СПб. : Издательство «Юридический центр Пресс», 2001. – 789 с.
5. Иванов Д.В. Правовые режимы источником информации в обеспечении информационной безопасности Российской Федерации : автореф. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.14 / Д.В. Иванов. – Санкт-Петербург, 2012. – 20 с.
6. Глущенко С.В. Вищі спеціалізовані суди в системі судової влади України: дис. ... д-ра юрид. наук : спец. 12.00.10 / С.В. Глущенко. – Харків, 2015. – 490 с.
7. Атаманчук Г.В. Теория государственного управления : [учебник] / Г.В. Атаманчук. – 3-е изд., стер. – М. : Издательство «Омега-Л», 2013. – 525 с.
8. Логінов О.В. Адміністративно-правове забезпечення інформаційної безпеки органів виконавчої влади: автореф. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 / О.В. Логінов. – К., 2005. – 20 с.
9. Информационное право : [учебник для бакалавров] / И.М. Рассолов, С.Г. Чубукова, А.А. Суворов ; отв. ред. И.М. Рассолов ; Министерство образования и науки РФ, Московский государственный юридический университет им. О.Е. Кутафина. – М. : Проспект, 2013. – 352 с.
10. Алексеев С.С. Теория права / С.С. Алексеев. – М. : Издательство БЕК, 1995. – 320 с.
11. Бахрах Д.Н. Административное право России : [учеб. для вузов] / Д.Н. Бахрах. – М. : НОРМА-ИНФРА, 2000. – 640 с.

Анотація

Раца В. А. До питання класифікації судової інформації. – Стаття.

У статті проаналізовано наявні в науці погляди на питання класифікації судової інформації. Обґрунтовано, що видовий поділ судової інформації повинен відо-

бражати специфіку судової діяльності. Запропоновано авторський підхід до класифікації судової інформації з урахуванням особливого статусу суду як органу публічної влади, виключним повноваженням якого є здійснення правосуддя в державі.

Ключові слова: суд, судова інформація, види судової інформації, судова діяльність, правовий режим судової інформації.

Аннотация

Раца В. А. К вопросу о классификации судебной информации. – Статья.

В статье проанализированы существующие в науке взгляды на вопросы классификации судебной информации. Обосновано, что видовой разделению судебной информации должен отражать специфику судебной деятельности. Предложен авторский подход к классификации судебной информации с учетом особого статуса суда как органа публичной власти, исключительным полномочием которого является осуществление правосудия в государстве.

Ключевые слова: суд, судебная информация, виды судебной информации, судебная деятельность, правовой режим судебной информации.

Summary

Ratsa V. A. On the classification of judicial information. – Article.

In the article the existing science views on the question of the classification of judicial information. It is proved that the differentiation of judicial information should reflect the specifics of judicial activity. Offered the authors approach to the classification of judicial information, taking into account the special status of the court as a public authority, which is the exclusive authority to administer justice in the state.

Key words: court, court information, types of judicial information, court activities, legal regime of judicial information.